

ปรัชญาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑. หลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับสหภาพแรงงาน

๑.๑ ความหมาย

คำว่า "สหภาพแรงงาน" ตรงกับคำของภาษาอังกฤษคำว่า "Trade Union" ซึ่งคำว่า "Trade" นั้น หมายถึง สาขาช่างฝีมือ อันเป็นที่ทราบกันดีว่าเดิมได้มีการรวมกลุ่มของช่างฝีมือสาขาเดียวกันในอังกฤษและต่อมา ได้วิวัฒนาการกันมาจนเป็นรูปของสหภาพแรงงานในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของลูกจ้างคนงานในสถานประกอบการ ดังนั้น ปัจจุบันบางคนจึงใช้คำว่า "Labour Union" ซึ่งก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

ส่วนคำจำกัดความของคำว่า "สหภาพแรงงาน" นั้น มีผู้ให้คำจำกัดความเอาไว้มาก แต่ก็มีแนวสรุปอันเดียวกัน พอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

๑.๑.๑ เก็นพงษ์ พลละคร ให้คำจำกัดความว่า "การจัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้นนั้น เป็นการจัดตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจของบรรดาลูกจ้าง เพื่อคุ้มครองตนเอง เพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานของตนโดยวิธีการเจรจาต่อรองร่วม เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นของคนงาน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิโดยธรรมชาติของมนุษย์ และเพื่อเป็นแหล่งที่จะได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นของคนงานเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมืองโดยอิสระพลพรรค"^๑

๑.๑.๒ ประสงค์ อดิเรก ให้คำจำกัดความว่า "สหภาพแรงงานเป็นองค์การที่ถาวรและต่อเนื่อง จัดตั้งโดยลูกจ้าง เพื่อคุ้มครองการทำงาน ปรับปรุงสภาพการทำงานให้ดีขึ้นโดยวิธีการร่วมเจรจาต่อรอง ทั้งนี้ เพื่อให้สภาพการดำรง

^๑ เก็นพงษ์ พลละคร, สหภาพแรงงาน (กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยเซยม, ๒๕๑๕) หน้า ๘๘

ชีวิตของลูกจ้างก็ขึ้น และเพื่อเป็นช่องทางให้ลูกจ้างได้แสดงทัศนคติต่าง ๆ ต่อ ปัญหาของสังคมด้วย" (๑)

๑.๑.๓ สุภชัย มนัสไพญญ์ ให้คำจำกัดความว่า สหภาพแรงงาน คือ "องค์การที่มีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตยอย่างถาวรและต่อเนื่อง องค์การนี้ตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของแรงงานเพื่อคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ในการทำงานของแรงงานเพื่อปรับปรุงในการทำงาน โดยอาศัยวิธีการเจรจาต่อรองเพื่อยกระดับฐานะการครองชีพเพื่อรักษาสิทธิอันพึงมีพึงได้ของแรงงาน ตลอดจนเพื่อเป็นเกราะป้องกันของแรงงาน ในการแสดงออกซึ่งทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมและการเมือง" (๒)

จากการให้คำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แนวของคำจำกัดความของทั้ง ๓ ท่าน ถ้ายกสิ่งหนึ่งพอจะแยกกล่าวถึงลักษณะของสหภาพแรงงานได้โดยสรุป ดังนี้

- (๑) เป็นองค์การที่ลูกจ้างคนงานร่วมกันก่อตั้งขึ้นโดยสมัครใจ
- (๒) เป็นองค์การที่มีระบบงานหรือการบริหารแบบประชาธิปไตย
- (๓) เป็นองค์การที่ต่อเนื่องและถาวร
- (๔) มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการครองชีพหรือปรับปรุงสภาพการทำงานของลูกจ้างให้ดีขึ้นโดยให้วิธีการเจรจาต่อรอง
- (๕) มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสิทธิอันพึงมีพึงได้ของลูกจ้างคนงาน
- (๖) เป็นที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางสังคมและการเมืองของลูกจ้างคนงาน

๑ ประสงค์ รัตนันท์, หน้าที่และความรับผิดชอบของสหภาพแรงงาน (อักษราเนา) กองแรงงานสัมพันธ์ กรมแรงงาน, ๒๕๑๘

๒ สุภชัย มนัสไพญญ์, "สหภาพแรงงาน" คำบรรยายในการอบรมวิชาการแรงงานสัมพันธ์แก่ผู้นำคนงาน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โพลีเทคนิคปริ๊นท์, ๒๕๑๗)

จากคำจำกัดความที่กล่าวมาข้างต้น ทอดจะชี้ให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ การจัดตั้งสหภาพแรงงานนั้น เพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ร่วมกันระหว่าง สมาชิก เพื่อปรับปรุงสภาพการจ้างให้มั่นคงและยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น ด้วยวิธีการ เจรจาต่อรองกับฝ่ายนายจ้างเพื่อยกระดับฐานะของสมาชิกให้สูงขึ้น ตลอดจน เป็นแหล่งให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมหากจะพิจารณาในรายละเอียดแล้ว วัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงาน ทอดจะแยกกล่าวได้ดังนี้ (๑)

๑.๒.๑ วัตถุประสงค์โดยตรง

วัตถุประสงค์โดยตรงของสหภาพแรงงานนั้น เกี่ยวข้องกับ การพิทักษ์ผลประโยชน์หรือสวัสดิการ ทำงานของลูกจ้างคนงานที่เป็นสมาชิก สหภาพ แรงงานจึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

(๑) เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของลูกจ้างคนงานในการเจรจ าต่อรองกับฝ่ายนายจ้าง สหภาพแรงงานจึงจำเป็นต้องมีคลังอำนาจโดยได้รับการ ยอมรับจากรัฐบาลจากนายจ้างและลูกจ้าง สมาชิกสหภาพแรงงานจะต้องจ่ายค่า บำรุงให้แก่สหภาพแรงงานเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานและต้องสนใจให้ กวกรสนับสนุนกิจการ รวมทั้งวิธีการของสหภาพแรงงานอย่างจริงจัง จึงจะบรรลุ วัตถุประสงค์นี้ได้

(๒) วัตถุประสงค์ในการปรับปรุงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง ینگได้แก่ค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน เงื่อนไขการจ้างต่าง ๆ ฯลฯ

(๓) วัตถุประสงค์ในการควบคุมโอกาสในการทวงงาน ตั้งแต่ การคัดเลือกรคนเข้าทำงาน การเลื่อนฐานะ เปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายตำแหน่ง

* จำนวนที่ สมประสงค์, การแรงงานสัมพันธ์ หลักและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพฯ มหานคร: มพิชการพิมพ์, ๒๕๒๑) หน้า ๕๖

การเลิกจ้าง ฯลฯ โดยสหภาพมีเป้าหมายเพื่อให้โอกาสที่ดีที่สุดแก่สมาชิกของสหภาพแรงงานก่อน สหภาพจึงสงวนสิทธิพิเศษไว้ให้แก่สหภาพแรงงาน

(๘) วัตถุประสงค์ในการพิทักษ์ความเป็นธรรม เพื่อให้หลักประกันหรือเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้าง ในเมื่อได้รับการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจากฝ่ายนายจ้างโดยให้ลูกจ้างมีสิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ตามระเบียบที่กำหนด

๑.๒.๒ วัตถุประสงค์ทางสังคม

นอกจากวัตถุประสงค์โดยตรง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของเศรษฐกิจและการคุ้มครองคนงานแล้ว สหภาพแรงงานยังมีวัตถุประสงค์ทางสังคม ดังนี้

(๑) จักรระบบการประกันสังคมหรือการประกันหมู่ร่วมกัน การจ่ายบำนาญผู้สูงอายุ การสร้างที่พักอาศัย การจ่ายช่วยเหลือผู้ทุพพลภาพ การประกันการว่างงาน การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยของลูกจ้างคนงาน เป็นต้น

(๒) การจัดตั้งสถาบันทางการเงิน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ โดยสมาชิกนำเงินมาฝากรวมทั้งเงินค่าสมาชิกที่สะสมไว้มาก ๆ ซึ่งจะกลายเป็นประโยชน์และสวัสดิการของสมาชิก

(๓) การส่งเสริมการศึกษาของคนงาน เพื่อยกฐานะของคนงานให้ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ เรื่องเศรษฐกิจการเมือง ตลอดจนการแรงงานสัมพันธ์

(๔) จัดการพักผ่อนหย่อนใจแก่สมาชิก เช่น จัดให้มีการกีฬา การรื่นเริงต่าง ๆ เป็นต้น

๑.๒.๓ วัตถุประสงค์ทางการเมือง

วัตถุประสงค์ทางการเมืองซึ่งหมายถึงการแสดงออกหรือการมีบทบาทเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเข้าครองอำนาจการปกครองการใช้อำนาจ ฯลฯ นั้น ปกติแล้วมิใช่วัตถุประสงค์โดยตรงของสหภาพแรงงานแต่ เนื่องจาก ในบางครั้งการเจรจาต่อรองกับนายจ้างไม่สามารถจะบรรลุวัตถุประสงค์อันเป็นนโยบายส่วนรวมได้ เช่น การเรียกร้องให้ปรับปรุงค่าจ้างขั้นต่ำ การจ่ายเงินค่าชดเชย

การประกันสังคม ฯลฯ จำเป็นต้องจัดตั้งเป็นนโยบายระดับชาติ ไข่มังคัมทั้งสังคม และบางครั้งการใช้วิธีการทางการเมือง ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เร็วกว่าการใช้วิธีการเจรจาต่อรองตามขั้นตอนของกฎหมาย

การดำเนินการทางการเมือง อาจทำได้โดยการสนับสนุน การเลือกตั้งหรือเสนอความเห็นต่อการร่างกฎหมายหรือสนับสนุนพรรคการเมือง ใดที่จะให้ประโยชน์กับกลุ่มตน หรืออาจแสดงความคิดเห็นให้ขบวนการพรรคการเมือง เพื่อกำหนดการให้เป็นไปตามเป้าหมายของตน ตลอดจน ประชาสัมพันธ์หาเสียง สนับสนุนในสิ่งที่ตนปรารถนา นอกจากนี้ สหภาพแรงงานยังดำเนินการผ่านทาง อำนวยการบริหาร โดยพยายามให้ผู้นำของสหภาพแรงงาน ใ้รับการแต่งตั้งเข้าไป อยู่ในฝ่ายบริหาร หรือรัฐบาล และคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการ บริหารแรงงาน

๑.๓ ประเภทของสหภาพแรงงาน

สหภาพแรงงาน จำแนกออกตามลักษณะการจัดตั้งได้เป็น ๔ ประเภท คือ (๑)

๑.๓.๑ สหภาพแรงงานช่างฝีมือ เป็นสหภาพแรงงานที่ประกอบ ไปด้วยสมาชิกผู้เป็นช่างฝีมือหรืออยู่ในสาขาอาชีพชนิดเดียวกัน เช่น สหภาพแรงงาน ช่างไฟฟ้า เป็นต้น

๑.๓.๒ สหภาพแรงงานประจำบริษัท เป็นสหภาพแรงงานที่ประกอบ ไปด้วยสมาชิกที่เป็นลูกจ้างในบริษัทหรือโรงงานใดโรงงานหนึ่ง โดยทำงานที่ เดียวกัน มีนายจ้างคนเดียวกัน

๑.๓.๓ สหภาพแรงงานอุตสาหกรรม ก่อตั้งขึ้นในอุตสาหกรรมประเภท เดียวกันโดยสมาชิกไม่จำเป็นจะต้องเป็นลูกจ้างของนายจ้างคนเดียวกัน และไม่ จำเป็นจะต้องเป็นช่างฝีมือประเภทเดียวกัน ขอเพียงแต่เป็นลูกจ้างในกิจการ ประเภทเดียวกันก็เป็นสมาชิกได้

๑.๓.๘ สหภาพแรงงานทั่วไป เป็นสหภาพแรงงานที่เปิดโอกาสให้ลูกจ้างทั่วไปเข้าเป็นสมาชิกได้โดยไม่จำกัดประเภทกิจการ ประเภทฝีมือ และไม่จำเป็นต้องเป็นลูกจ้างของนายจ้างคนเดียวกัน

๑.๔ สหภาพแรงงานในกระบวนการทางการเมือง

หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์โดยตรงของสหภาพแรงงานแล้ว สหภาพแรงงานก็จะจำกัดตนเป็นเพียงตัวแทนลูกจ้างในการเจรจาต่อรองกับนายจ้าง เรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพการจ้าง และคุ้มครองลูกจ้างคนงานในสถานประกอบการเท่านั้น แต่เนื่องจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของลูกจ้างในหลายส่วนจำเป็นจะต้องมาจากนโยบายระดับชาติซึ่งได้กล่าวมาแล้ว วัตถุประสงค์และบทบาทของสหภาพแรงงาน จึงจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองอย่างไม่ทางหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งได้มีแนวความคิดที่เด่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนี้

๑.๔.๑ ทฤษฎีของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) มีสาระสำคัญว่า ความเป็นธรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ จะมีขึ้นได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อมีการทำลายล้างชนชั้นพวกนายทุนหรือเลิกสมัตต์ที่ทุนนิยมเสีย แล้วให้มีแต่ชนชั้นแรงงานหรือชนชั้นกรรมกรอยู่ในสังคมเท่านั้น และเมื่อนั้นความเป็นธรรมของสังคมและเศรษฐกิจที่แท้จริง จึงจะบังเกิดขึ้น (๑) จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้กำหนดการรวมกลุ่มของคนงาน หรือชนชั้นแรงงานมีความสัมพันธ์แบบแน่นหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการรวมกลุ่มทางการเมือง นอกจากนี้ การรวมกลุ่มของคนชั้นแรงงานยังมีจุดมุ่งหมายสู่การยึดกุมอำนาจรัฐ เข้าเป็นผู้ปกครองและบริหารกิจการของรัฐเองและแนวความคิดนี้ก็จริงเป็นจริงขึ้นมา เมื่อเดนิส สามารถนำทฤษฎีนี้เข้าไปปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในสหภาพโซเวียต รัสเซีย มาเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และสร้างระบบเนกักรการชนชั้นกรรมกรมาขึ้นมาได้สำเร็จ

๑.๔.๒ ทฤษฎีประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (Industrial - Democracy) โดย ซิดนีย์ กับบีทริซ เวบส์ (Sidney and Beatrice Webs) ถือว่า ขบวนการแรงงานต้องดำเนินกิจกรรมทั้งทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมพื้นฐานเบื้องต้น สหภาพแรงงานมีบทบาททางเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตย ในระบบอุตสาหกรรม เพื่อถ่วงน้ำหนักอำนาจเบ็ดเสร็จการกับทุน ทฤษฎีนี้ เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำลายระบบนายทุน แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้ทุนผูกขาดอำนาจควรถูกให้มีระบอบประชาธิปไตย ในสังคมอุตสาหกรรม คือให้ลูกจ้างร่วมงานร่วมกับนายจ้างหรือหาวิธีให้ความเห็นชอบ ซึ่งโดยสรุป เวบส์ เห็นว่า สหภาพแรงงาน นอกจากจะดำเนินการยกฐานะสภาพทางเศรษฐกิจของแรงงานแล้ว ขณะเดียวกันก็จะพยายามยกฐานะสภาพทางการเมืองของพวกชนชั้นแรงงาน ให้เสมอภาคกับบุคคลในสังคมธุรกิจอุตสาหกรรมด้วย (๑)

นอกจากนี้ ยังมีแนวความคิดอีกมากมายที่เห็นว่าสหภาพแรงงานควรเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองและองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ยังได้ตราอนุสัญญา (Convention) ฉบับที่ ๘๗ เรื่องเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการดำเนินงานขององค์การไว้ โดยกำหนดว่า ลูกจ้างและนายจ้างมีเสรีภาพในการก่อตั้งและดำเนินการองค์การของตนโดยปราศจากการแทรกแซงหรือควบคุมจากรัฐ (๒) อนุสัญญาดังกล่าวเปิดโอกาสให้องค์การทั้งของนายจ้างและลูกจ้าง ดำเนินการได้อย่างกว้างขวางรวมทั้งการดำเนินการต่อสู้ทางการเมืองด้วย

สำหรับประเทศไทย ตามมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ กำหนดว่า "สหภาพแรงงาน ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการ

๑ จำนวน ๓ สมประสงค์, การแรงงานสัมพันธ์ หลักและวิธีปฏิบัติ, หน้า ๕๑

๒ เกมมสันต์ วิจารณ์, คำอธิบายกฎหมายแรงงาน (พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔) เรียงมาตรา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๒๑)

แสงและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง และส่งเสริมความสัมพันธ์
อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างและระหว่างลูกจ้างด้วยกัน" และมาตรา ๕๕
แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันกำหนดยกเว้นไม่ให้เอาโทษทางอาญาเมื่อสหภาพ
ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในมาตรา ๕๒ แต่การดำเนินการทางการเมืองจะ
ไม่ได้รับการยกเว้น ซึ่งข้อกำหนดอันนี้ จักทำให้สหภาพแรงงานดำเนินการอยู่เฉพาะ
เกี่ยวกับการเป็นตัวแทนเจรจาต่อรอง เกี่ยวกับสภาพการจ้างและการแรงงาน
สัมพันธ์ ภายในสถานประกอบการเท่านั้น ประกอบกับการรวมตัวของกลุ่มสหภาพ
แรงงานยังไม่แข็งแกร่งพอ สหภาพแรงงานไม่อาจดำเนินการทางการเมืองได้
อย่างโจ่งแจ้งแต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายกำหนดจำกัดไว้ ขบวนการ
แรงงานไทยก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับและเรียกร้องเกี่ยวกับการเมืองอยู่เรื่อยมา บางครั้ง
อาจจะเรียกร้องในฐานะประชาชนธรรมดา ซึ่งย่อมจะมีสิทธิทางการเมืองอย่าง
เต็มตัว หรืออาจแข่งตัวในกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองเท่าที่โอกาสจะอำนวย
ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อประวัติความเป็นมาและบทบาทของสหภาพแรงงาน
ต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า สหภาพแรงงานหรือองค์การ
ลูกจ้างนั้น จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์
ทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนจะเข้ามามีบทบาทมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่
กับปัจจัยและสภาพแวดล้อมอีกหลายประการ เช่น ขบวนการนิยมประเพณี
ลักษณะนิสัยใจคอ ตลอดจนฉันทนาการเมืองการปกครองที่ยึดถือ เป็นต้น

๒. แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำของสหภาพบริหาร

การวิจัยนี้ มุ่งวิจัยผู้นำของสหภาพแรงงาน เนื่องจากเห็นว่าผู้นำ
เป็นผู้นำที่มีความสำคัญ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มเป็นอันมาก ดังนั้น จึงเห็น
สมควรกล่าวถึงแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำโดยสังเขป ดังนี้

๒.๑ ความหมาย

ได้มีการให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า "ผู้นำ" ไว้มากมาย แต่ใน
ที่นี้ยกขึ้นมาหลายเฉพาะที่เด่น ๆ ดังนี้

๒.๑.๑ ดักคา กิติวิภาต ให้ความหมายว่า "ผู้นำ" (Leader)
หมายถึง "ผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน มีความ
สามารถในการจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการหรือ
คำสั่งของเขาได้ มีความกิริยาเริ่มจักวางแผนและดำเนินงานได้เรียบร้อย
เร่งเร้าให้เกิดความร่วมมือ ในการปฏิบัติงาน" (๑) จะเห็นได้ว่า ความหมายนี้
เป็นลักษณะทั่ว ๆ ไปของผู้นำ

๒.๑.๒ สมพงษ์ เกษมนัส ให้ความหมายว่า "ผู้นำหรือภาวะผู้นำ
(Leadership) คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันมีอยู่
ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อ
ซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้" (๒) ความหมายนี้
เป็นความหมายในลักษณะของความเป็นผู้นำของนักบริหาร หรือผู้นำในองค์กร
บริหาร จึงมองผู้นำในลักษณะการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการจูงใจการริเริ่ม การ
ประนีประนอมและการประสานงานในองค์กร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๒.๑.๓ ทิชาพร นิมพสุทธิ และอนุสรณ์ อิมมณี ให้คำจำกัดความว่า
หมายถึง "ผู้ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับกระบวนการของกลุ่ม เป็น
ศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางสังคม
เป็นศูนย์กลางอำนาจทั้งปวง และเป็นผู้สร้างโครงสร้างของกลุ่ม บรรยายภาพ

๑ ดักคา กิติวิภาต, "พฤติกรรมทางสังคม" จิตวิทยาทั่วไป
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๒๘๗

๒ สมพงษ์ เกษมนัส, การบริหารงานบุคคล, เอกสารการบรรยาย
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๓, หน้า ๑๘

ของกลุ่ม เป้าหมายตลอดจนจุดมการณ์ของกลุ่ม และบทบาทของกลุ่ม^(๑) ซึ่ง
ความหมายนี้เป็นลักษณะของ "ผู้นำทางการเมือง" ที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่าง
กว้างขวางต่อสังคมส่วนรวม

จากลักษณะการให้ความหมายทั้ง ๓ แบบ ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้
ว่ามีความแตกต่างกันบ้าง ในรายละเอียด ซึ่งเป็นเรื่องการเมืองผู้นำในจุดต่างกัน
แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้นำทั้ง ๓ แบบ ก็มีลักษณะอันเดียวกัน คือ เป็นผู้มีอิทธิพล
ต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มสามารถโน้มน้าวให้บุคคลในกลุ่มประพฤติปฏิบัติตาม
ความต้องการของผู้นำได้

สำหรับผู้นำของสหภาพแรงงาน เป็นผู้นำของกลุ่มลูกจ้างคนงานใน
แต่ละแห่ง นอกจากนี้ ในสถานภาพที่ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารสหภาพแรงงาน
บุคคลดังกล่าวก็เป็นผู้นำในองค์การบริหาร และเมื่อสหภาพแรงงานมีการเรียกร้อง
หรือมีบทบาททางการเมือง ซึ่งบางประเทศมีบทบาทสูงถึงระดับเป็นพรรคการเมือง
ผู้นำสหภาพแรงงานก็จะเป็นผู้นำทางการเมืองด้วย

๒.๒ ความสำคัญของผู้นำ

จากความหมายของผู้นำที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ผู้นำมีอิทธิพลมีบทบาท
สำคัญมากต่อกลุ่มหรือหน่วยงาน จนมีผู้กล่าวว่า ผู้นำเป็นเสมือนดวงประทีปของ
องค์การ เป็นจุดรวมแห่งพลังของบุคคล ในองค์การ^(๒) ผู้นำของกลุ่มบุคคลนั้น
มาจากความนิยมชมชอบของกลุ่ม หรือความเป็นผู้มีลักษณะพิเศษโน้มน้าวจิตใจคน
ให้ร่วมมือ สามารถทำให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ
ของผู้นำได้ง่าย เพราะมีความเชื่อถืออยู่เป็นทุนแล้ว ส่วนผู้นำในองค์การบริหารนั้น

^๑ ทิพาพร ทิมพิสุทธิ์ และ อนุสรณ์ สิมณี, พฤติกรรมทางการเมือง
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๙๖

^๒ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๑๘๑

มีอำนาจให้ความชอบหรือลงโทษ ประกอบอยู่ในตัว จึงสามารถบังคับบัญชาให้
ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นต้น

ส่วนสหภาพแรงงาน ผู้นำมาจากการเลือกตั้งผู้ที่เป็นผู้นำ ส่วนมาก
จะต้องได้รับการยอมรับหรือได้รับความนิยมนิยมยอมรับหรือเลือกจากสมาชิกทั่วไป
อยู่แล้ว ดังนั้น แนวโน้มที่สมาชิกจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำนั้นย่อมมีโอกาสเป็น
ไปได้มาก ฉะนั้น บทบาทของสหภาพแรงงานจึงมีอิทธิพลมาจากผู้นำเป็นอันมาก

๒.๓ ประเภทของผู้นำ

โดยสรุปแล้วผู้นำแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ใหญ่ ๆ คือ (๑)

๒.๓.๑ ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders)

ผู้นำประเภทนี้ ให้โอกาสสมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็น ตักสินใจ เลือก
สิ่งที่ต้องการทำ เลือกผู้ร่วมงาน แต่ต้องคำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มด้วย
เขาจะเป็นแต่เพียงผู้ให้คำแนะนำหรือเป็นประธานในที่ประชุมเท่านั้น มีความ
ยุติธรรมและจริงจังต่อการประชุม การวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของกลุ่ม นอกจากนี้
ยังพยายามทำตัวเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

๒.๓.๒ ผู้นำแบบอัทฉินิยม (Autocratic Leaders) ผู้นำ

ประเภทนี้ถืออำนาจเป็นใหญ่ ตักสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ด้วยตนเองทั้งหมด
เป็นผู้ออกคำสั่งในทุกอย่าง เรื่อง ไม่ยอมให้สมาชิกร่วมในการตัดสินใจใด ๆ เป็น
ผู้ควบคุมวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มไปในแนวทางที่ตนต้องการ จำกัด
เสรีภาพของสมาชิกในกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์ การประชุมผลงาน จะกระทำกับตัว
บุคคลโดยตรง

๒.๓.๓ ผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-Fair Leaders)

ผู้นำประเภทนี้ให้อิสระแก่สมาชิกของกลุ่มเต็มที่ ไม่กระทำตัวเป็นผู้นำเลย
ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยที่สุด สมาชิกแต่ละบุคคลมีอิสระในการ

ทัศนใจ การดำเนินงาน การวางนโยบาย การแบ่งงานต่าง ๆ โดยไม่มีระเบียบ
กฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ปล่อยให้แต่ละบุคคลทำงานตามที่เห็นสมควรไม่ชอบการ
ศึกษิตภาคปริวรรต

๓. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และพฤติกรรมทางการเมือง

๓.๑ พฤติกรรมมนุษย์

การแสดงออกของมนุษย์ต่อสิ่งต่าง ๆ จะเป็นการต่อต้าน ถัดกัน
ยอมรับ ร่วมมือ ฯลฯ เท่านั้น เราเรียกว่า "พฤติกรรมของมนุษย์" มนุษย์
แสดงออกต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละสิ่ง และแต่ละคนแสดงออกแตกต่าง
กันไปในเรื่องเดียวกัน เช่น บุคคลคนหนึ่งอาจเห็นด้วยและให้ความร่วมมือในระบบ
ประชาธิปไตยแต่ต่อต้านรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ หรือบางคนเห็นว่า
ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ดีงาม และพยายามรณรงค์ให้มี
การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันอีกคนเห็นว่า ประชาธิปไตย
เป็นสิ่งที่โง่เขลา เป็นระบบการปกครองที่ไม่มีประสิทธิภาพ ยุ่งวุ่นวาย เชื่องช้า
ไม่ทันกับเหตุการณ์ จึงให้การสนับสนุนและร่วมมือกับการปกครองแบบเผด็จการ
เป็นต้น

ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมมนุษย์อย่างแพร่หลายโดยการจัด
คำถามว่า ทำไมมนุษย์จึงแสดงพฤติกรรมออกมาเช่นนั้น ทำไมบุคคลหนึ่งมีพฤติกรรม
ต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกัน การศึกษาถึงเหตุผลหรือที่มาแห่งพฤติกรรมนั้น เป็นสิ่ง
ที่ยากลำบากมาก เพราะนอกจากจะเป็นความในใจของผู้แสดงพฤติกรรมแล้ว
พฤติกรรมบางอย่างแม้แต่ผู้แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เองก็ให้คำตอบหรือให้เหตุผล
ไม่ไ้คว้ว ทำไมจึงแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา ดังนั้น การศึกษาถึงเบื้องหลัง
ของพฤติกรรมมนุษย์นั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการหลาย ๆ แขนงมาประกอบ
กันในการศึกษา

เป็นการยากที่จะระบุลงไปให้แน่ชัดว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาในแต่ละครั้งมีอะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริง โดยปกติแล้วก่อนที่มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมใดออกมาหนึ่งจะต้องมีสิ่งเร้ามากระทบกับระบบการสัมผัสและการรับรู้ของบุคคลนั้น และเมื่อสิ่งเร้ามากระทบแล้วมนุษย์ก็จะมีความคิดความเห็น หรือเกิดการวินิจฉัยหรือเรียกว่า มี "ทัศนคติ" (Attitudes) ต่อสิ่งนั้น แล้วจึงแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นออกไป ปัญหาเมื่อพูดว่ามนุษย์นั้นมีความคิดความเห็นได้อย่างไรเอาอะไรมาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ได้พบนั้น ซึ่งปัญหานี้ก็กล่าวไว้แล้วว่าในบางครั้ง แม้แต่ผู้แสดงพฤติกรรมเองก็ให้อำตอบไม่ได้ หากผู้แสดงพฤติกรรมยินยอมเปิดเผยอย่างแท้จริง เขาจะให้คำตอบได้เพียงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จากความรู้สึกสำนึกธรรมดา พฤติกรรมบางอย่างแม้ยินยอมเปิดเผยถึงสาเหตุด้วยความจริงใจแต่ก็ไม่สามารถชี้แจงเหตุผลได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้น ๆ อาจเกิดจากแรงผลักดันจากจิตใต้สำนึก (Unconscious) นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมจำนวนมากที่เกิดขึ้นทันทีทันใดโดยผู้แสดงพฤติกรรมไม่มีเวลาพิจารณาหาวินิจฉัย ซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจเกิดขึ้นด้วยสัญชาตญาณ (Instinctual) ประการหนึ่งหรือบางครั้งอาจมาจากการที่ได้เคยพิจารณาหาวินิจฉัยไว้ก่อนแล้ว ประการหนึ่ง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของเบื้องหลังแห่งพฤติกรรมต่าง ๆ มีอยู่เป็นอันมาก

ในทางจิตวิทยาได้ศึกษาเกี่ยวกับที่มาแห่งพฤติกรรมมนุษย์อย่างกว้างขวาง นักจิตวิทยาทั่วไปยอมรับว่า สิ่งที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังของการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้น คือ "แรงจูงใจ" หรือ "พลังจูงใจ" (Motivation) ชรรมนูญ คัทเซเตมีย์ กล่าวไว้ว่า "พฤติกรรมทุกพฤติกรรมที่มนุษย์เราแสดงออกมานั้นมีสิ่งชักนำหรือหนุนหลังอยู่ สิ่งชักนำหรือหนุนหลังนี้ไม่ใช่สิ่งที่มีตัวตนหรือไม่ได้เป็นรูปธรรม หากแต่เป็นนามธรรมอันหนึ่งซึ่งเรายอมรับกันว่ามีและเราเรียกสิ่งนั้นว่า "พลังจูงใจ" (๑)

"พลังจิตใจ" หมายถึง "แรงหรืออำนาจภายในตัวบุคคลซึ่งกระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้แสดงออกมาให้ปรากฏแก่ผู้อื่น และที่ไม่ปรากฏแก่ผู้อื่น เช่น ความรู้สึกนึกคิด และความคุมกำหนดทิศทางของพฤติกรรมนั้น" (๑) ในทางจิตวิทยา "พลังจิตใจ" คือ พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่งและร่างกายอาจจะสมประสงค์ ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้นได้ ๖. ที่ตามมาก็คือพลังจิตใจนั้น เกิดจากอะไร สิ่งใดมีทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ สามารถแบ่งออกอย่างกว้าง ๆ ตามความเชื่อของแต่ละทฤษฎีได้ ดังนี้ (๒)

๓.๒.๑ ทฤษฎีที่เชื่อว่าแรงจิตใจมีสาเหตุมาจากความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) ซึ่งเชื่อว่า บุคคลสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจิตใจก็เพราะมนุษย์ต้องการหาความสุขส่วนตัวและพยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด แต่ต่อมาพบว่าบางครั้งความเจ็บปวดมนุษย์ก็มีความสุขได้ ทฤษฎีนี้จึงพัฒนามาเป็นการต้องการหาความสมดุลของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาความสุขหรือความเจ็บปวด แต่การแสวงหาอันเป็นการแสวงหาสิ่งที่พึงพอใจและทำให้เกิดความสมดุล

๓.๒.๒ ทฤษฎีที่เชื่อว่าแรงจิตใจเกิดจากสัญชาตญาณ (Instinctual Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า แรงจิตใจ มีอยู่ในสัญชาตญาณอยู่แล้ว โดยสัญชาตญาณได้กำหนดขั้นตอนปฏิกิริยาการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไว้ก่อนแล้ว

๓.๒.๓ ทฤษฎีของแรงจิตใจที่อาศัยหลักการมีเหตุผล (Cognitive Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อความสามารถในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์มีอิสระในการตัดสินใจกระทำอะไรลงไป รู้ความต้องการของตนเอง มีเหตุผลในการตัดสินใจของตนเอง

๑ ร.ค.ธรรมมัญญ์ ศัลยะเดมิย์, ทฤษฎีเกี่ยวกับพลังจิตใจ, หน้า ๑

๒ กร.เฉลียว ฉิมอินทร์, "แรงจิตใจ" จิตวิทยาทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐) หน้า ๑๔๕

๓.๒.๔ ทฤษฎีแรงงูใจที่เกิดจากแรงขับ (Drive Theories)

เชื่อว่าแรงงูใจนั้นมาจากแรงขับภายในมนุษย์ เชื่อว่าการเลือกกระทำขึ้นอยู่กับความมากน้อยของแรงขับ และรางวัลหรือสิ่งที่จะได้รับจากการกระทำนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปแล้ว มีสิ่งผลักดันภายใน งูใจให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่าง ๆ คือ ความต้องการ (Need) และแรงขับ (Drive) ซึ่งความต้องการของมนุษย์นั้นมีไม่สิ้นสุด แต่มนุษย์ไม่ได้แสดงพฤติกรรมหรือกระทำในทุกอย่างที่ตนต้องการได้ เพราะมนุษย์จะถูกควบคุมทั้งทางค่านิยมหรือรูปธรรมและนามธรรม เช่น ในกานรูปธรรม มนุษย์อยากจะมีเงินเหมือนนก มนุษย์ก็ยังไม่อาจทำได้ แม้มนุษย์จะผลิตเครื่องบินขึ้นมาได้ แต่ก็ไม่อาจนับว่าเป็นการเหมือนนก หรือในแง่นามธรรม มนุษย์ถูกควบคุมโดยขนธรรมนิยม ประเพณี ค่านิยม กฎหมาย ความถูกต้อง ความดีงามของสังคมรวมเข้าเวลา สิ่งเหล่านี้ ได้สะสมในตัวมนุษย์แต่ละคน ตั้งแต่เกิด ถูกปลูกฝังและได้รับการเรียนรู้ตลอดมา สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องวินิจฉัยว่าสิ่งที่ตนต้องการนั้นควรทำหรือไม่ควรทำ หรือคอยวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ แล้วจึงมีปฏิกิริยาประพคติ ปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งการวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ นี้เราเรียกว่า "ทัศนคติ" (Attitudes) ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อเกี่ยวกับ "ทัศนคติ" ต่อไป

๓.๓ พฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์

พฤติกรรมหรือการแสดงออกทางการเมืองของมนุษย์นั้น หมายถึงลักษณะของการให้ความร่วมมือหรือต่อต้านระบบการปกครองต่าง ๆ รวมตลอดถึงการแสดงความคิดเห็นหรือกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง

๓.๓.๑ สิ่งกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์นั้นแยกกล่าวได้ ดังนี้(๑)

๑ รายละเอียดใน ทิพาพร พิมพ์สุทธิ และ อนุสรณ์ ลิ้มมณี, พฤติกรรมทางการเมือง, หน้า ๒๐ - ๒๖

ก. อิทธิพลทางสังคมจากกลุ่มต่าง ๆ (Group)

มนุษย์จะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ เช่น ครอบครัว ไปถึงกลุ่มใหญ่ ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา หรือกลุ่มอื่น ๆ ฯลฯ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีแบบอย่าง ค่านิยม เป้าหมาย หรือวิถีทางการดำเนินชีวิตของตนเอง กลุ่มดังกล่าว จะถ่ายทอดค่านิยม ความคิดความเชื่อ ต่อบุคคลในกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์

ข. อิทธิพลทางสังคมจากชั้นในสังคม (Strata)

ชั้นในสังคม (Strata) หมายถึง สถานภาพ (Status) และชนชั้น (Class) ซึ่งสถานภาพ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล ส่วนชนชั้น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างหมู่ หรือกลุ่มคนในสังคม จากความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล และระหว่างกลุ่มสังคมนี้นี้มีผลผลักดันให้ บุคคลในแต่ละชั้นมีพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้มีฐานะร่ำรวยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ค. อิทธิพลของบุคคลิกภาพต่อพฤติกรรมทางการเมือง

(Personal Influence)

การตัดสินใจทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองของแต่ละบุคคลมีผลสืบเนื่องมาจากสภาพและสถานภาพของแต่ละบุคคลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในชีวิตซึ่งประกอบกันเข้าเป็นบุคลิกภาพของบุคคลแต่ละคน เช่น บุคคลผู้มีบุคลิกภาพเป็นคนก้าวร้าวมักจะนิยมเผด็จการ และไม่ชอบนิยมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเหมือนบุคคลทั่วไป หรือผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง มักจะไม่นิยมรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ เป็นต้น

ง. อิทธิพลของวัฒนธรรม ต่อพฤติกรรมทางการเมือง

(Cultural Influences)

วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง พฤติกรรมทุก ๆ อย่างของชีวิตมนุษย์อันเป็นแบบแผนหรือพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันเป็นแบบของสังคมทั้ง

ทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา สังคม วิชา วัฒนธรรมทางการเมืองหรือค่านิยมความคิด ความเชื่อ ที่สั่งสมกันมาเกี่ยวกับทางการเมืองและเป็นที่ยอมรับของสังคม จะมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมทางการเมือง เช่น ประชาชนอเมริกัน ยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เสรีภาพต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ระบบการเมืองของสหรัฐอเมริกาเป็นประชาธิปไตย เสรีนิยม เป็นต้น

จ. อิทธิพลของโครงสร้างต่อพฤติกรรมทางการเมือง

(Structural Influences)

โครงสร้างทางการเมืองเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองไว้อย่างยิ่ง เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งซึ่งมีผลทำให้บุคคลบางกลุ่มไม่มีสิทธิที่จะมีบทบาทหรือมีพฤติกรรมทางการเมือง หรือระบบพรรคการเมือง ^{หลาย} พรรคอาจจะมีผลกระทบใหญ่กล้าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากกว่าระบบพรรคการเมืองพรรคเดียว เป็นต้น

๓.๓.๒ สิ่งกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ วิเคราะห์ในเชิงจิตวิทยา

ในเชิงจิตวิทยา เห็นว่า ความเชื่อและทัศนคติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งความเชื่อและทัศนคตินี้ เกิดขึ้นจากความคิดความรู้สึก พฤติกรรมและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ความเชื่อและทัศนคติทางการเมืองก็ย่อมจะมีอิทธิพลต่อการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางการเมือง ด้วย

๔. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

๔.๑ ความหมาย

ไคมียูให้คำจำกัดความของคำว่า "ทัศนคติ" ไว้เป็นจำนวนมาก ในที่นี้จะยกมาเฉพาะที่เด่น ๆ ดังนี้

ลัทธิ กิติวิภาค ให้ความหมายว่า "ทัศนคติ เป็นความพร้อมที่จะตอบสนอง
ต่อบุคคลหรือสิ่งของหรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ในทางที่ดีหรือไม่ดี"^(๑)

G.W. Allport ให้ความหมายว่า "ทัศนคติ" คือ สภาพความพร้อมทาง
กานจิตใจและประสาทอันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็นสิ่งกำหนด
ทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่มาเกี่ยวข้องกับ"^(๒)

Laurence H. Ross กล่าวว่า "ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคล เป็น
ผลจากการที่คนเราได้รับมาโดยผ่านกระบวนการอบรม กล่อมเกลา (Socialization)
ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสเรียนรู้ จากสังคมและสภาพแวดล้อม แล้วรับเอาผล
จากการเรียนรู้ดังกล่าวมาเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งก็คือ
การมีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง บุคคลแม้จะอยู่ในสังคมเดียวกันก็มีทัศนคติต่างกันได้
เพราะโอกาสในการเรียนต่างกัน ซึ่งทำให้พฤติกรรมต่างกันไปด้วย"^(๓)

ดร.ไพฑูริย์ ช่างเรียน ให้ความหมายว่า "ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก
นึกคิดและแนวทางปฏิบัติ หรือท่าทีที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งความรู้สึก
นึกคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อม แต่ละอย่างอาจจะมี ความเข้มข้น (Degree) ในปริมาณ
ที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล"^(๔)

^๑ ลัทธิ กิติวิภาค, พฤติกรรมทางสังคม, หน้า ๒๓๘

^๒ G.W. Allport, Attitude and Behavior, American Journal of Sociology 34, 1935 P.180 อ้างใน อำนวย เชมะอุดม, ทัศนคติของนายจ้างที่มีต่อสภาพแรงงานในเขตจังหวัดสมุทรปราการ (กรุงเทพมหานคร; วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓) หน้า ๑๘

^๓ Laurence H. Ross, "Perspective on the Social Order "A Reading in Sociology (New York: Mc Graw - Gill Book Company 1968) P.๑176
อ้างใน อำนวย เชมะอุดม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐

^๔ ดร.ไพฑูริย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา (กรุงเทพฯ; สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๖) หน้า ๗

จากลักษณะการให้ความหมายที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า "ทัศนคติ" ก็คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ปรากฏต่าง ๆ เช่น บุคคล วัตถุสิ่งของ ตลอดจนสภาพการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรม ความรู้สึกหรือความคิดความเห็นอันนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติที่บุคคลนั้นจะแสดงออกต่อสิ่งที่มีกระทบนั้น ๆ หรือกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะมี "ทัศนคติ" หรือความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เนื่องจากว่าบุคคลแต่ละคนได้ผ่านการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ หรือได้รับการอบรมจากสังคม หรือมีประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แตกต่างกันไป

อย่างไรก็ตาม "ทัศนคติ" มีสิ่งเกี่ยวข้องที่จะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ยังมีอีกหลายอย่างที่มีส่วนกำหนดแนวทางแห่งพฤติกรรม เช่น สัญชาติญาณ อารมณ์ ฯลฯ แต่กระนั้น "ทัศนคติ" ก็ยังนับว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของมนุษย์

ในการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงานนั้น จะเป็นการศึกษาว่า ผู้นำสหภาพแรงงานมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ต่ออุดมการณ์และระบบการเมืองการปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปกครองแบบประชาธิปไตยและเนคักการ ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุที่ว่า ทัศนคติอันนี้ จะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงาน และมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นับถือแรงงานโดยทั่วไป เพราะผู้นำสหภาพย่อมมีส่วนในการชี้แนะหรือโน้มน้าวสมาชิกของตนในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความรู้สึกนึกคิดหรือความเห็นที่ตนเห็นว่าถูกต้อง เช่น อาจจะพากันเดินขบวน นัดหยุดงานประท้วง หรือ การไปรวมหรือไม่ไปรวมลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ให้พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่ง เป็นต้น

๔.๒ องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน ได้แก่

๔.๒.๑ ด้านความรู้ (Cognitive Component) ได้แก่ความรู้ในเชิงประเมินค่าหรือความคิดความเข้าใจของแต่ละบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน^(๑) หมายถึง การรับรู้ในเรื่องหรือสิ่งนั้น ๆ แล้วมาวินิจฉัยประเมินค่าออกมาในทางที่ว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรเลว

๔.๒.๒ ความรู้สึกส่วนตัว (Affective Component) เป็นเรื่องของความรู้สึก หรืออารมณ์ส่วนบุคคล เช่น รัก ชอบ โกรธ เกลียด ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอารมณ์หรือความรู้สึกจะแตกต่างกันตามแต่บุคลลิกภาพของแต่ละบุคคลหรือเรียกว่า ค่านิยม โดยเฉพาะของแต่ละบุคคล^(๒) โดยมากสิ่งไหนที่เป็นคุณก็มักจะทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งนั้น

๔.๒.๓ ด้านพฤติกรรม (Behavior Component) หมายถึง ความพร้อมที่จะกระทำ เป็นผลเนื่องจากความคิดและความรู้สึกซึ่งจะออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ^(๓)

สรุปแล้ว ทักษะที่ประกอบด้วยความคิดจากสิ่งที่คนใคร่รู้อาจจะรู้ในคำนี้หรือเลว แล้วก็มีความรู้สึกที่ดีเลวต่อสิ่งนั้นแล้วก็เกิดแนวทางที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งนั้นซึ่งเรียกว่า พฤติกรรม

๔.๓ การเกิดของทัศนคติ

ทัศนคติมิใช่มีมาพร้อมกับการเกิดโดยธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นภายหลังจากการเจริญเติบโตของมนุษย์ ซึ่ง ลັคคา กิติวิภาต ได้แยกกล่าวไว้มี ๒ อย่าง ซึ่งจะนำกล่าวโดยสรุป ดังนี้^(๔)

๔.๓.๑ เกิดจากการเรียนรู้ ได้แก่การอบรมเลี้ยงดู ตั้งแต่ตอนเป็นเด็กที่ได้รับการอบรมจากครอบครัว หรือเป็นการเลียนแบบอย่างซึ่งเป็นการถ่ายทอด ทัศนคติจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง

๔.๓.๒ เกิดจากประสบการณ์ที่สะสมกันมาของบุคคล เป็นการประสบพบ

^๑ คร.ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติ การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรม อนุามัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๓

^๒ พิทยา สุวรรณชญ, จิตวิทยาสังคม, สังคมศาสตร์, สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (พระนคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๒๐๖

^๓ ลັคคา กิติวิภาต, พฤติกรรมทางสังคม, หน้า ๒๓๘

^๔ เรื่องเดียวกัน; หน้า ๒๓๘

ด้วยตนเอง อาจจะเป็นคำนี้หรือคำนี้เร็วสิ่งที่ได้ประสบพบนี้จะมีผลต่อทัศนคติของบุคคล
ถึงกล่าวในเวลาต่อมา เช่น ใ้รับประสบการณ์ว่าคนนี้โกร เป็นคนรับใช้เขา อาจจะมี
ทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนนี้โกร หรือไม่ยอมรับว่าคนนี้โกรมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกับเขา
เป็นต้น

๔.๓.๓ เกิดจากประสบการณ์ที่เป็นผลให้เราจดจำไปนาน เป็นประสบ
การณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นทันทีทันใดหรือเกิดขึ้นอย่างแวมไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ เช่น
อยู่ก็ ๆ เราถูกกลุ่มวัยรุ่นรุมทำร้ายเอา ทำให้เรามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็กวัยรุ่น ใน
ลักษณะนั้น เป็นการจดจำฝังใจไปนาน

๔.๓.๔ เกิดจากบุคคลิกภาพ เป็นบุคคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้นที่เป็น
ลักษณะพิเศษ เช่น เป็นคนชอบเก็บตัว หรือบางคนเอาความกึกของตนเป็นใหญ่ เป็นต้น
สิ่งเหล่านี้ จะมีผลต่อทัศนคติของเขาด้วย

๔.๓.๕ เกิดจากสื่อมวลชนต่าง ๆ การเสนอข่าวหรือให้ข้อมูลต่าง ๆ
ของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติของ
บุคคลทั้งสิ้น เช่น หนังสือพิมพ์ให้ข่าวเกี่ยวกับผลร้ายของฆงฆูรส ทำให้คนมีทัศนคติ
ที่ไม่ดีต่อฆงฆูรส ได้

๔.๓.๖ เกิดจากความต้องการที่จะสมปรารถนาในสิ่งนั้น หมายถึง
ต้องการที่จะได้สมความปรารถนาส่วนตัวของเขา เช่น บางคนอาจมีทัศนคติที่ไม่ดี
ต่อเพื่อนร่วมงาน เพราะคอยขัดขวางการคอร์ปชั่นของเขา เป็นต้น

สรุปแล้ว ทัศนคติมีที่มาหลายทาง ผสมปนเป่อยู่ในตัวบุคคลแต่ละคน
จนบางครั้งแยกไม่ออกว่า เพราะอะไรบุคคลคนนั้นจึงมีทัศนคติเช่นนั้น ซึ่งในการ
ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงานนั้น ผู้นำสหภาพแรงงานแต่ละคน
จะมีทัศนคติอย่างไรต่อรูปแบบการเมืองการปกครองแต่ละอย่าง ก็ย่อมเป็นผลมาจาก
สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่เขาได้ประสบพบมา และผสมผสานอยู่ในตัวผู้นำสหภาพแรงงาน
ทำให้บุคคลเหล่านี้มีทัศนคติแตกต่างกันไป และในทางกลับกันหากการค้นคว้าพบว่า
ผู้นำสหภาพแรงงานมีทัศนคติในส่วนใดที่ไม่พึงปรารถนา ก็ย่อมสามารถชี้แนวทาง
ที่มาของทัศนคติเป็นแนวทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้

๕.๑ การเมืองการปกครอง : ความหมาย

Aristotle ได้พยายามอธิบายความหมายของคำว่า "การเมือง" ไว้ในหนังสือเรื่อง *Potition* อธิบายว่า "การเมืองจะต้องมีลักษณะสำคัญ คือเกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจทางการเมืองจะต้องแตกต่างจากอำนาจอื่น องค์การทางการเมืองจะต้องมีอำนาจปกครองเป็นอิมปีเรียล คือมีอำนาจสูงสุดในชุมชนนั้น หน่วยการบริหาร (หรือรัฐบาล) แห่งองค์การทางการเมืองนั้น เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในกิจการต่าง ๆ ทุกกรณี บุคคลที่เป็นผู้บริหาร นี้เป็นองค์ประกอบในรัฐบาล จึงเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในขั้นสุดท้าย ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับกิจการใด คุณลักษณะของการเมืองจึงถอยปรดด้วยปัจจัยที่เด่นชัดอย่างน้อยสองประการ คือ อำนาจ (Authority) และการปกครอง (Ruling) (๑)

Max Weber เห็นว่า "องค์การทางการเมือง จะต้องใช้อำนาจการปกครอง" เช่นเดียวกับ Aristotle และ Weber ได้ให้หลักเกณฑ์เพิ่มเติมว่า "นอกจากองค์การทางการเมืองมีอำนาจสั่งการแล้ว คำสั่งนั้นจะต้องมีผลใช้บังคับตลอดเวลาในอาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่ง ทั้งนี้ โดยการใช้อำนาจบังคับของคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง" (๒)

Harold Lasswell ถือว่า "วิชารัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่จะต้องศึกษาโดยวิธีพิสูจน์ทดลองกับความเป็นจริง แต่เนื้อหาของวิชานี้ จะต้องเป็นการศึกษาเรื่องการทำนุบำรุงของอำนาจและการมีส่วนร่วมใช้อำนาจโดยเฉพาะ การ

* จากข้อเขียนของ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi: Prentice-Hall of India (Private) Ltd), 1965 อ่างใน จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย เมคัสการ และ หลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่), (ไทยวัฒนาพานิช กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๔) หน้า ๕๕๓

๒ จรรยา สุภาพ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๓

ดำเนินงานทางการเมืองก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ"^(๑)

จรรยา สุภาพ ได้สรุปความหมายของคำว่า "การเมือง" (ระบบการเมือง) เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการปกครองเป็นประการสำคัญ"^(๒)

จากการพยายามให้คำจำกัดความดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่าคำว่า "การเมือง" มีสาระสำคัญอยู่ ๒ อย่าง คือ "อำนาจ" และ "การปกครอง" ซึ่ง "อำนาจ" นี้ Aristotle และ Weber **จะเน้นว่าเป็นอำนาจในลักษณะ "อำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ"** และการเมืองจึงเป็นเรื่องว่าด้วยอำนาจและการปกครอง คำสั่งที่มาจากอำนาจและการปกครองของรัฐจะต้องมีผลบังคับใช้ตามที่ Weber อธิบายเพิ่มเติมไว้ ส่วน Lasswell และจรรยา สุภาพ นั้น มิได้เน้นในลักษณะดังกล่าว แต่เป็นลักษณะของการขยายคำว่า "การเมือง" กว้างออกไป โดยมองว่า องค์การหรือสถาบันใดก็ตามหากมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจและการปกครองแล้ว ก็จะมีรูปลักษณะ เป็นการเมืองไปด้วย เช่น บริษัท หรือสมาคมต่าง ๆ จะมีการกำหนด ผู้มีอำนาจระทำการสูงสุด มีการใช้อำนาจปกครอง สามารถออกคำสั่ง ออกระเบียบ ขอบบังคับ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวยังเป็นที่นิยมใช้กัน และการมอง การเมืองการปกครองของรัฐใด ก็จำเป็นต้องดูรายละเอียดขององค์การย่อย ๆ ด้วย จึงจะทำให้เข้าใจระบบการเมืองการปกครองของรัฐนั้นๆ ได้อย่างสมบูรณ์

๕.๒ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ปัจจุบันเป็นที่เชื่อกันว่า แรกเริ่มของสังคมมนุษย์เป็นลักษณะของสังคม วงศาณะญาติที่เป็นารรวมกลุ่มกันอยู่ในหมู่บ้านที่หนึ่ง จากนั้น ก็วิวัฒนาการขึ้นเป็น สังคมเผ่าพันธุ์ สังคมนครรัฐ และสังคมรัฐประชาธิปไตย หรือประเทศในปัจจุบัน ตลอด ระยะเวลาของการวิวัฒนาการมานี้ การเมืองการปกครองก็ได้วิวัฒนาการมาด้วย

^๑ จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ, หน้า ๕๕๓

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๔

พร้อม ๆ กัน กล่าวคือ ในสังคมวงศาคุณธฤติ จะมีผู้อาวุโสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ในการปกครองดูแล เช่น เป็นผู้ตัดสินเมื่อมีความขัดแย้ง ออกคำสั่งในการร่วมกัน ทำมาหากินหรือร่วมกันต่อต้านศัตรูจากภายนอก เป็นต้น เมื่อเป็นสังคมเผ่าชนธ ก็จะมี หัวหน้าเผ่าซึ่งอาจมาจากผู้มีอาวุโสสูง หรือผู้เข้มแข็งมีความสามารถขึ้น เป็นผู้ปกครอง มีอำนาจสั่งการ เพื่อกำรักษาความสงบเรียบร้อย การร่วมกันทำ มาหากิน ตลอดจนการปกป้องอันตรายโลก ๆ จากภายนอก ฯลฯ เมื่อขยายตัว เป็นสังคมนครรัฐ ระบบการปกครองก็ซับซ้อนยิ่งขึ้น มีการจัดองค์การทางการเมือง มีสถาบันต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองเกิดขึ้น เช่นบางแห่งมีการจัด ระบบการปกครองแบบสมบูรณาสิทธิราช มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง มีอำนาจสูงสุด บางนครรัฐอาจปกครองด้วยระบบขุนนาง และบางแห่งมีการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น นครรัฐอะเธนส์ แต่ก็ยังเป็นเพียงประชาธิปไตยแบบง่าย ๆ คือเป็นประชาธิปไตย แบบโดยตรง เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีอำนาจร่วมกันในการตัดสินใจวินิจฉัย ปัญหาต่าง ๆ

ในสังคมนครรัฐนั้น ระบบการปกครองแต่ละอย่าง มักจะมีสิทธิทางการเมือง เป็นฐานสนับสนุนซึ่งกันมากขึ้น เช่น สิทธิกษัตริย์นิยมไต่ถ้อยคือเอชากุมฎี เทวสิทธิ์ **ฉนิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ** และกำหนดให้กษัตริย์เป็นเทพสมมติ เป็นตัวแทน ของพระผู้เป็นเจ้ามาปกครองมนุษย์ทำให้กษัตริย์มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจ การปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีลัทธิเจ้าขุนมูลนาย สิทธิประชาธิปไตยและ สิทธิอำนาจนิยม เป็นต้น

ต่อมา เมื่อสังคมมนุษย์ขยายตัวและวิวัฒนาการมาเป็น รัฐประชาชาติ (Nation State) หรือประเทศอย่างมีจุ่มัน ทำให้มีอาณาเขตที่แน่นอน มีสถาบันทางการเมืองการปกครองที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ระบบการปกครองได้แตกแขนง ออกมากมาย เช่น มีระบบการปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่สถาบันการปกครองสูงสุด เพียงแห่งเดียว หรือบางแห่งใช้ระบบการกระจายอำนาจการปกครองออกไปตาม สถาบันการปกครองหลายระดับ บางแห่งอำนาจการปกครองอยู่ในการควบคุมของ คนคนเดียว หรือกลุ่มเดียว แต่บางแห่งอำนาจกระจายอยู่กับประชาชนทั่วไป

นอกจากระบบการปกครองแล้วยังมีระบบอื่น ๆ แวกล้อมอีกมาก เช่น ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกันอย่างยิ่งกับระบบการเมืองการปกครอง ดังนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกันแล้ว ทำให้ระบบแตกต่างกันออกไปอีกมาก เช่น เกิดระบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ประชาธิปไตยสังคมนิยม หรือรัฐสวัสดิการ เป็นต้น

ในยุคปัจจุบันระบบการปกครองแต่ละแบบก็มีลัทธิทางการเมืองเป็นพื้นฐานเช่นกัน เพียงแต่บางลัทธิก็ได้อิทธิพลความนิยมไป และมีลัทธิใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมา เช่น ลัทธิสังคมนิยม และลัทธิเจ้าขุนมูลนาย ได้ยึดความนิยมลงไป ขณะเดียวกันก็มีลัทธิคอมมิวนิสต์ เจริญเติบโตและเข้มแข็งขึ้นมาตามลำดับ แต่สำหรับบางแห่งอาจจะเกิดลักษณะความผสมปนเปกันไม่ทราบแน่ชัดว่ามีลัทธิอะไร เป็นเบื้องหลังของระบบการเมืองการปกครองแน่ ซึ่งส่วนมากมักจะเกิดลักษณะเช่นนี้ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาที่ก่อนหน้านี้เพียงไม่กี่ปีประเทศแห่งนี้อยู่ใน "ระบบโบราณ" แต่เมื่ออารยธรรมตะวันตกแผ่กระจายเข้าถึงก็พยายามปรับปรุงระบบของตัวเอง แต่ก็ยังไม่อาจประสบความสำเร็จ จึงยังเกิดความสับสนระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหากจะมองในแง่ของระบบการเมืองการปกครองแล้วก็ยังคงแยกประเภทของระบบการเมืองการปกครองของประเทศต่าง ๆ ออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบประชาธิปไตย และแบบอำนาจนิยมเผด็จการ ซึ่งจะแยกกล่าวถึงรายละเอียดของหลักการหรือเนื้อหา กฎเกณฑ์ของแต่ละแบบพอสังเขป ดังนี้

๑. ประชาธิปไตย (Democracy)

๑.๑ ความหมาย

คำว่า "ประชาธิปไตย" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า "Democracy" มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก โดยมีความหมายดั้งเดิมหมายถึง "การปกครองโดยคนหมู่มาก" หรือ "การปกครองโดยชุมชน" แต่ในภายหลังความหมายของประชาธิปไตย ได้มีการให้คำจำกัดความและรายละเอียดมากขึ้น ซึ่งจะนำคำจำกัดความที่เด่น ๆ มากล่าวถึงในที่นี้ ดังนี้

๑. ฮาโรลด์ ลาสกี (Harold Laski) ถือว่า "เนื้อแท้ของประชาธิปไตย ก็คือความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง รวมตลอดถึงความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง" (๑)

อับราฮัม ลิงคอล์น กล่าวว่า "ประชาธิปไตย ใ้แก่ การปกครอง ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน" (๒)

ดอร์ค ไบรน์ ใ้คำจำกัดความว่า ประชาธิปไตย หมายถึง "รัฐบาล ที่ถือเอาเจตนารมณ์ของประชาชนฝ่ายข้างมากเป็นหลัก" (๓)

แมค ไวเวอร์ ใ้คำจำกัดความว่า "ประชาธิปไตย เป็นทั้งรูปการ ปกครองและวิถีชีวิต สิ่งทั้ง ๒ กันนี้ จะต้องดำเนินไปด้วยกัน" (๔)

จรรยา สุภาพ สรุปไว้ว่า "ประชาธิปไตยมีความหมายทั้งรูปการปกครอง และปรัชญา ในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่การปกครองมุ่งถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการที่จะเข้าร่วมกำหนด นโยบายต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ส่วนรวม" (๕)

จากตัวอย่างคำจำกัดความต่าง ๆ ที่ยกมาจะเห็นได้ว่าคำจำกัดความ แรก ๆ มักจะเน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ฮาโรลด์ ลาสกี เน้นในเรื่องความ เสมอภาค ส่วนลิงคอล์น เน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน และดอร์ค ไบรน์

^๑ H.J Laski, "Democracy" Encycopaedia of Social Science, Vol. 5, อ้างใน, จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ, หน้า ๔

^๒ สุนทรพจน์ที่เกตติสเบิร์ก, อ้างใน, บรรพต วีระสัย, คร.สุรพล ราชภัฏหารักษ์, และ บวร ประพฤติกี่, รัฐศาสตร์ทั่วไป (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๒๒) หน้า ๖๖

^๓ อ้างใน จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ, หน้า ๔

^๔ อ้างใน จรรยา สุภาพ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔

^๕ จรรยา สุภาพ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔

ก็เน้นในการยึดถือเสียงข้างมากของประชาชนเป็นใหญ่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนมาก
แต่ละท่านกล่าวถึงระบบการปกครอง หรือมองระบบการปกครอง ซึ่งเป็นการมอง
ความหมายของประชาธิปไตย ในความหมายแคบ สำหรับแมคไกวเวอร์ และจรรยา
สุภาพ นั้นได้ขยายความหมายของประชาธิปไตยออกเป็นความหมายกว้าง ซึ่งรวม
ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้วย ซึ่งในสมัยปัจจุบันลักษณะความหมายกว้าง
จะเป็นที่ยอมรับมากกว่า

อย่างไรก็ตาม "ประชาธิปไตย" มีหลักการและกฎเกณฑ์รายละเอียด
ปลีกย่อยต่างๆ มากมายยากจะนำมารวมกันแล้วเขียนเป็นคำจำกัดความที่ชัดเจนได้
การศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาในเนื้อหา ของกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสำคัญ

๑.๒ ปรัชญาแนวความคิดหรือลัทธิอุดมการณ์ของประชาธิปไตย

จากการศึกษาถึงลักษณะความเชื่อตำนานมายา (Myths)

ของประชาธิปไตยจาก เอกสารหลักฐานทางวิชาการ ของนักวิชาการและผู้นุ่หลาย
ท่านแล้ว ลักษณะความเชื่อพอแยกกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

๑.๒.๑ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีเหตุผล มีความสามารถรู้จักใช้เหตุผล
ในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ รู้จักและแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าความก้าวหน้หรือพัฒนาตัว
เองและสิ่งแวดลอมให้เจริญขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งความเชื่อนี้เป็นรากฐานสำคัญของประชา
ธิปไตย ถือว่าความมีเหตุผลนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติมนุษย์ มีติดตัวมาแต่เกิด

๑.๒.๒ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งความเท่าเทียมกัน
หรือความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันทางสติปัญญาหรือร่างกาย
ภาพ แต่เป็นความเท่าเทียมกันตามกฎหมายเท่าเทียมกันทางการเมือง เท่าเทียมกัน
ที่จะได้รับการบริการจากรัฐ เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะแสวงหาความก้าวหน้าใน
ชีวิต ฯลฯ

๑.๒.๓ ความเชื่อที่ว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ซึ่งเป็น
ผลเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในความสามารถ ความมีเหตุผลของมนุษย์ กล่าวคือ
ความรู้ต่างๆ ที่ไ้สะสมกันมานั้นมาจากความมีเหตุผล ความสามารถของมนุษย์ ถึง
นั้น หากปิดกั้นเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นเท่ากับเป็นการทำลายความเป็น

มนุษย์ ประชาธิปไตยจึงถือว่าเป็นโอกาสให้เสนอข้อเท็จจริง เหตุผลความ
 คึกความเห็นต่างๆ แล้วส่วนรวม จะเป็นผู้ตัดสิน ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น

๑.๒.๘ ความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่ว่าอำนาจการปกครอง เกิดขึ้นจาก
 ความยินยอมของประชาชน ดังนั้น อำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครองจึงเป็น
 ของประชาชนผู้ที่ขึ้นเป็นผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน

๑.๓ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ลักษณะ ของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจากการศึกษารวมรวม
 จาก เอกสารและหลักฐานทางวิชาการจำนวนมากแล้วพอจะแยกกล่าวโดยสรุปได้
 ดังนี้

๑.๓.๑ สถาบันทางการเมืองการปกครอง เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของผู้ปกครอง
 ใช้อำนาจการปกครองแทนประชาชนและเพื่อไม่ให้อำนาจไปรวมอยู่ที่สถาบันใด
 สถาบันหนึ่งจึงต้องแบ่งการใช้อำนาจไปให้กับสถาบันหลายๆ แห่งและให้มีอำนาจ
 ถ่วงดุลซึ่งกันและกันและทุกสถาบันจะถูกรวมกุมโดยประชาชน

๑.๓.๒ ผู้ที่จะเข้ามาใช้อำนาจหรือใช้อำนาจการปกครองแทนประชาชน
 รวมทั้งนโยบายต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในสถาบันการเมืองการปกครองจะต้องได้รับ
 ความเห็นชอบหรือความยินยอมจากประชาชน ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นการ เลือกตั้ง
 โดยเสรี นอกจากนี้ยังจะต้องมีการกำหนดวาระการแสดงความยินยอมของประชา
 ชนในระยะเวลาพอสมควรและเป็นโอกาสให้เปลี่ยนแปลงผู้ปกครองโดย
 สันติวิธี ซึ่งวิธีนี้จะทำให้อำนาจอยู่ในมือของประชาชน ทั้งผู้เข้ามาเป็นผู้ปกครอง
 หรือผู้บริหารก็ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนด้วย

๑.๓.๓ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนต่างๆ จะนำมาใช้บังคับหรือ
 เปลี่ยนแปลงใดก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบหรือยินยอมจากประชาชนหรือตัวแทนที่
 ประชาชนมอบหมาย

๑.๓.๔ อำนาจของสถาบันทางการเมือง หรืออำนาจของรัฐจะต้องมีขอบเขตจำกัด และให้มีการใช้อำนาจน้อยที่สุดที่ใช้เท่าที่จำเป็น และการใช้อำนาจเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์แบบแผนที่ใกว้างเอาไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องคำนึงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๑.๓.๕ ผลประโยชน์ กรรมสิทธิ์ และสิทธิส่วนบุคคลนั้น อำนาจรัฐจะละเมิดมิได้ และรัฐเองจะต้องให้หลักประกันให้ความคุ้มครอง

๑.๓.๖ การศึกษาค้นคว้าในปัญหาต่าง ๆ ต้องใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่ก็ไม่ปล่อยให้เสียงข้างมากละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย รัฐจึงต้องให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของฝ่ายข้างน้อยด้วย

๑.๓.๗ ต้องมีหลักประกันความเสมอภาคของประชาชน ไม่เปิดโอกาสให้เมื่ออภิสิทธิ์ชน รัฐต้องบริการประชาชนอย่างเสมอหน้ากัน ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดให้ประชาชนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาตัวเอง

๑.๓.๘ ระบบการเลือกตั้งที่จะเข้าทำหน้าที่ หรือใช้อำนาจปกครองแทนประชาชนนั้น หากเลือกบุคคลก็ควรจะมีบุคคลให้เลือกมากกว่าจำนวนที่ต้องการ หากเป็นระบบพรรคการเมืองก็ควรจะมีพรรคการเมืองให้เลือกมากกว่า ๑ พรรค ทั้งนี้ ก็เพื่อมิให้เป็นลักษณะที่บังคับให้เลือกหรือจำเป็นต้องเลือก เพราะถ้าเป็นลักษณะนั้นแล้ว การเลือกตั้งหรือการให้ความยินยอมโดยการเลือกตั้งก็จะเป็นความหมาย

๑.๔ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย

จากการศึกษาข้อเขียนของท่านผู้รู้หลายท่าน พอจะสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยจะสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้ประชาธิปไตยสำเร็จพอจะแยกกล่าวได้ดังนี้

๑.๔.๑ ความมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีทัศนคติและความเชื่อต่อลักษณะนิสัยใจคอแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ความเป็นปัจเจกชนนิยม คือความรู้สึกที่ว่าคุณค่าแต่ละคนมีคุณค่าในตัวเอง จึงต้องให้ความสำคัญ รัฐจะเข้าก้าวร้าวอิสระเสรีภาพ

หรือความเป็นปัจเจกชนนิยมมากไม่ได้ ถือว่ารัฐเกิดมาเพื่อเสริมสร้างบุคคล นอก
จากนี้ก็ได้แก่การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม ประสานประโยชน์ ไม่นิยม
ก้าวร้าวรุนแรง ความนิยมใหม่มีเสรีภาพในการแสดงออก รู้จักการเสียสละหรือ
ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม เป็นต้น

๑.๘.๒ การศึกษา แม้ประชาธิปไตยจะเชื่อว่ามนุษย์โดยธรรมชาติ
มีเหตุผล รู้จักพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุด้วยผล แต่อย่างไรก็ตาม โดดได้
พัฒนาเจริญก้าวหน้าไปมาก การเป็นประชาชนในระบบประชาธิปไตย จึงจำเป็น
ต้องมีความรู้ในระดับหนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยจะต้องสามารถพิจารณาตัดสินใจในการ
เลือกตั้ง การควบคุมการทำงานของผู้ที่ตนเลือก ซึ่งก็คือความรู้ความเข้าใจทาง
การเมืองนั่นเอง

๑.๘.๓ ความเจริญทางเศรษฐกิจ คือ สังคมและประชาชนจะต้อง
มีระดับความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่พอสมควร กล่าวคือ ประชาชนมีฐานะที่จะ
เสียสละทรัพย์เพื่อกิจการสาธารณะได้ มีเวลาพอที่จะมาสนใจกิจการบ้านเมือง
มีอิสระเสรีอดกระสันเพื่อเอาชีวิตรอดไปวัน ๆ อย่างน้อยที่สุดปัจจัยขั้นพื้นฐานใน
การดำรงชีวิตซึ่งได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และยารักษาโรค ประชาชน
จะต้องหาได้ไม่ยากนัก ประชาชนจึงจะมีเวลามาสนใจกิจการบ้านเมือง หาก
ประชาชนขาดสิ่งเหล่านี้ แล้วก็จะไม่สนใจว่า กิจการบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร
ความสำคัญอยู่ที่การเอาชีวิตรอด ซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์

๑.๘.๔ การที่ประชาชนมีบุคคลลึกลับเป็นนักประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่
การมองโลกในแง่ดี ไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น นิยม
เข้ามีส่วนร่วมในสังคมการเมืองโดยมีความเชื่อมั่นในตนเองในการพิจารณาตัดสินใจ
ซึ่งเรื่องบุคคลลึกลับที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ได้แยกกล่าว
ไว้ดังนี้ (๑)

๑ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒
(สำนักพิมพ์บรรณกิจ: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๓) หน้า ๒๓

(๑) มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง ไม่นิยมการตามความคิดเห็นของผู้อื่น เว้นเสียแต่จะถูกชักชวนให้คล้อยตามไกว่าความเห็นนั้นมีเหตุผลควรเชื่อถือ

(๒) เป็นคนที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ใฝ่ง่าย

(๓) มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบในสิ่งที่เขาได้ทำลงไป

(๔) ไม่มีอคติต่อศาสนาอื่น หรือถูกเย้ยหยันชนชาติอื่น

(๕) คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่เขาเป็นตัวของเขาเอง ไม่ใช่ไปวัดประเภทให้เขา เช่น ไม่ไปเรียกเขาว่า "หัวรุนแรง" หรือ "พวกฝ่ายซ้าย"

(๖) มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังในชีวิต

(๗) ไม่ยอมยกมือให้กับผู้อื่นในง่าย ๆ แม้ว่าจะยอมรับอำนาจแต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผลหรือมีความเป็นธรรม

๒. อำนาจนิยม (Authoritarianism)

ตั้งแต่ นักปราชญ์สมัยโบราณ เช่น Plato ได้เคยเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองโดยนักปรัชญานักปราชญ์ โดยมุ่งให้นักปรัชญาที่เป็นนักปราชญ์มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง เพราะท่านเป็นผู้รู้ดีกว่าคนทั่วไป ทฤษฎีเทวสิทธิ์กำหนดให้นักปรัชญาเป็นโอรสแห่งสวรรค์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงชอบที่จะเป็นผู้ปกครองอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาด ต่อมา นิคโคโล เมเคียเวลลี ได้เสริมสร้างการปกครองโดยผู้นำอย่างเด็ดขาด โดยการเสนอวิธีการต่าง ๆ ในการปกครองเพื่อให้เกิดความมั่นคงแข็งแรงในการครองอำนาจดังกล่าว มาถึงลัทธิฟาสซิสต์ที่นิยมการปกครองเบ็ดเสร็จ โดยพรรคการเมืองพรรคเดียวเป็นผู้นำนิยมยกย่องว่าชาติพันธุ์ตนเลิศเลอวิเศษกว่าชนชาติอื่น จนกระทั่งถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ยึดถือว่าความเป็นธรรมที่แท้จริง จะเกิดขึ้นได้เมื่อชนชั้นกรรมาชีพเข้าปกครองเท่านั้น และควรปกครองก็เลือกที่จะใช้การปกครองแบบเบ็ดเสร็จการของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งที่สุดก็ตกอยู่ในมือของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นชนชั้นนำ เหล่านี้ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จการนั้นมีมานานและพัฒนาต่อเนื่องกันมา เป็นลำดับและก็มีประเทศที่นำไปใช้มากมายพอสมควร และโดยมากแล้ว ความเป็นอำนาจนิยมนั้น

จะนิยมในการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหา การเปลี่ยนแปลงตลอดจนการสร้าง
ความชอบธรรมให้แก่การครองอำนาจในแต่ละยุค แต่ละสมัย ซึ่งก็คือการนิยมการใช้อำนาจ
นั่นเอง จากการศึกษาถึงลักษณะของแนวความคิด ปรัชญาอุดมการณ์และลัทธิของอำนาจนิยม
เผด็จการจากข้อเขียนของท่านผู้รู้หลายท่านแล้วพอจะสรุปลักษณะพิเศษของอำนาจนิยมเผด็จ
การได้ ดังนี้

๒.๑ ปรัชญา อุดมการณ์และลัทธิของอำนาจนิยม

จากการศึกษา ปรัชญาแนวความคิดของนักปราชญ์จำนวนมากจากเอกสารทาง
วิชาการจำนวนหลายเล่มแล้วพอจะแยกกล่าวถึงลักษณะแนวความคิดความเชื่อโดยสรุปได้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความไม่มีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ว่าเป็นผู้มีเหตุผลสามารถ
ตัดสินปัญหาการดำรงชีวิตโดยการใช้เหตุผล เห็นว่าโดยทั่วไปแล้วมนุษย์ไม่มีเหตุผล ไม่รู้
ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ผู้นำหรือนักปราชญ์ก็จะกำหนดให้สมาชิกของสังคม
เป็นไปอย่างไรจึงถูกต้อง

๒.๑.๒ ความเชื่อที่ความมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน มีคนโง่ คนฉลาด มีคนแข็งแรง
มีคนอ่อนแอ เป็นต้น เมื่อคนไม่เท่าเทียมกันความเสมอภาคจึงเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับ
ธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้น ความเสมอภาคจึงไม่ใช่สิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา
เพราะการจะเปิดโอกาสให้คนโง่มามีส่วนในการปกครองเทียบเท่าผู้นำที่มีความฉลาดเป็น
ผู้รู้แล้วก็อาจก่อให้เกิดปัญหาและความวุ่นวายในการปกครองหรือนำพาการปกครองออกนอก
ศูนย์กลางได้

๒.๑.๓ การมองเสรีภาพในแง่ร้าย กล่าวคือ ถือว่าเสรีภาพเป็นที่มาของ
ความวุ่นวายหายนะ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับนโยบายของ
ผู้ปกครองแล้วจะเป็นการทำลายความมั่นคงและถือว่าการไม่บังคับควรอย่างยิ่ง จึงไม่
นิยมให้มีเสรีภาพหรือให้มีได้เฉพาะกรณีที่ไม่กระทบกระเทือนอำนาจรัฐเท่านั้น

๒.๑.๔ ความนิยมให้ชนชั้นนำหรือผู้นำซึ่งเป็นผู้ฉลาดและเข้มแข็ง เป็น
ผู้ปกครองยึดกุมอำนาจการปกครอง มีอำนาจอย่างเด็ดขาดในการดำเนินกิจการทางการ
เมืองการปกครอง โดยเห็นว่าวิธีนี้จะเป็นผลดีกว่าจะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญ
ก้าวหน้า เติบโตทาง นำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นและยิ่งใหญ่ในอนาคตและแก้ปัญหาต่างๆได้ดี

ลักษณะที่เด่นชัดของระบบการปกครองแบบเผด็จการ เท่าที่ปรากฏตามหลักฐานเอกสารทางวิชาการ พอจะแยกกล่าวได้ ดังนี้

๒.๒.๑ ผู้ปกครองมาจากผู้ที่เข้มแข็งมีความเฉลียวฉลาด ซึ่งจะกวด การพิสูจน์วิธีใดก็ตาม หรือจะใช้อำนาจหรือก้าวขึ้นมา เป็นผู้ปกครองด้วยวิธีใดไม่ สำคัญ แต่ถือว่าผู้นำเป็นสิ่งที่อยู่สูง เป็นผู้รู้กว่าทุกๆ คน คำสั่งของผู้นำต้องถูกต้อง เสมอและมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องเคารพเชื่อฟัง

๒.๒.๒ สถาบันการปกครอง เป็นเพียงเครื่องมือของผู้นำในการปก ครอง สถาบันเหล่านั้นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครอง การจะก่อตั้ง หรือยุบเลิกให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สถาบันเหล่านั้นจะต้องขึ้น ต่อผู้นำ รวมอำนาจเด็ดขาดไว้ที่ผู้นำแต่เพียงผู้เดียวอย่างเด็ดขาด

๒.๒.๓ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนต่างๆ ผู้นำจะเป็นผู้กำหนดขึ้น และถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไซ้บังคับได้โดยโดยไม่จำเป็นต้องขอความเห็นชอบจาก ใคร

๒.๒.๔ อำนาจของรัฐจะต้องมีไม่จำกัด ใครจะละเมิดไม่ได้ ผู้นำใช้อำนาจรัฐทำอะไรก็ได้ตามคำสั่งของผู้ว่า ใครจะขัดขวางอำนาจเด็ดขาด อันนี้ไม่ได้ ทุกสิ่งจะต้องอยู่ในการควบคุมของรัฐ

๒.๒.๕ ผลประโยชน์ส่วนตน กรรมสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคลจะมีก็ได้ เฉพาะที่รัฐอนุญาตให้มีเท่านั้น แต่จะกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของรัฐไม่ได้ ซึ่งโดยทั่วไปจะยึดถือว่าบุคคลเป็นสมบัติของรัฐ ของสังคม มีหน้าที่ทำเพื่อรัฐ เพราะถือว่ารัฐมั่นคงอยู่ไปประชาชนจึงจะอยู่ได้ โดยทั่วไประบบ เศรษฐกิจจึงเป็นแบบ สังคมนิยม

๒.๒.๖ การตัดสินใจในปัญหาต่างๆ เป็นอำนาจของผู้นำโดยเด็ดขาด เพราะถือว่าผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถอยู่แล้ว ดังนั้น ปัญหาต่างๆ ผู้นำจะเป็นผู้ พิจารณาตัดสินใจเอง ประชาชนมีหน้าที่คอยปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำโดยเคร่งครัด

๒.๒.๗ เผด็จการอำนาจนิยม จะไม่ปล่อยให้มีการวิพากษ์วิจารณ์การ-

เมืองการปกครองหรือแนวนโยบายของรัฐหรือการแสดงความเห็นที่ขัดแย้งกับ
ผู้ปกครองจะต้องถูกจำกัดอย่าง กัดกัดและรุนแรง

๒.๓ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อเผด็จการอำนาจนิยม

จากการค้นคว้าเอกสารทางวิชาการจำนวนมากพบว่าปัจจัยนี้เอื้ออำนวย
ต่อเผด็จการพอจะแยกกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

๒.๓.๑ การที่ประชาชนขาดการศึกษาและความรู้เกี่ยวกับความเจริญ
ก้าวหน้าวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะหากประชาชนยังคงหมก มุ่นมกมายกับเรื่อง
ไสยศาสตร์ หรือเพชฌาพิทักษ์ มีปัญหาอะไรก็ถือว่าเป็นเรื่องของฟ้าดิน
เหล่านี้ เป็นการเอื้ออำนวยต่อเผด็จการอย่างยิ่ง เพราะประชาชนจะไม่สนใจไม่
ยุ่งเกี่ยวหรือแต่ต้องการ เมืองการปกครองมีปัญหาชีวิตก็คอยบนบานสาธยาย นอก
จากนี้ การขาดความรู้ความเข้าใจทางการ เมืองก็จะเป็นการ เสริมสร้างอำนาจ
นิยมเผด็จการยิ่งขึ้น

๒.๓.๒ ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ หากอยู่ในระดับที่คนแค้น
ยากไร้แล้ว โอกาสที่จะเป็นเผด็จการก็จะมีมากยิ่งขึ้น เพราะประชาชนไม่มีเวลา
ไม่มีโอกาส แสดงออกหรือให้ความสนใจ วันๆ หนึ่งจะต้องกระเสือกกระสนท่ามา
หากินเพื่อเลี้ยงชีพ นอกจากนั้นยังตกเป็นเผด็จการคอมมิวนิสต์ได้ง่ายยิ่งขึ้น เพราะ
หวังว่าระบบคอมมิวนิสต์จะช่วยให้ผู้ยากไร้ทั้งหลายมองเห็น โอกาสและมาตรฐาน
ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๒.๓.๓ การที่ประชาชนส่วนมากมีแนวความคิดความเชื่อที่สอดคล้อง
กับแนวความคิดของอำนาจนิยมเผด็จการ เช่นความเชื่อในเรื่องการแก้ปัญหาโดย
วิธีใช้อำนาจอย่าง กัดกัดในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากความ
วุ่นวายในสังคมเป็นอยู่ ปัญหาต่างๆ ที่เรื้อรัง เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหา
เสพศิก ฯลฯ ทำให้ประชาชนมองเห็นว่าทนต่อไปไม่ได้ การใช้อำนาจของผู้นำ
เท่านั้นจึงจะจัดการแก้ไขได้ ซึ่งเมื่อประชาชนมีความเห็นสอดคล้องโอกาสที่จะ
เป็นเผด็จการก็จะมีไ้มาก

๒.๓.๔ ความมีบุคคลิกภาพเป็นเผด็จการหรือเอื้ออำนวยต่อเผด็จการ
ซึ่งไ้ม่แก่ การมีอุปนิสัยนิยมคอยฟังคำสั่ง และจงรักภักดีต่อผู้นำ ไม่นิยมแสดงความ

คิดความเห็นชอบทำตามคำสั่ง ขอบใจอำนาจกว้างขวาง แต่ขณะเดียวกันก็มักโอนอ่อน เคารพบนอบต่อผู้ทรงอำนาจ ไม่นิยมการแก่งัดหักด้วยสันติวิธี ขอบใจกำลังรุนแรงไม่ประนีประนอม ไม่ไว้ใจเพื่อนมนุษย์เหล่านี้เป็นต้น หากสังคมมีประชาชนลักษณะนี้มาก ๆ โอกาสเป็นเผด็จการก็จะมีมาก

๒. สรุปความเชื่อมโยงระหว่างปรัชญาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ยกมาจะเห็นได้ว่าสภาพแรงงานนั้นเป็นองค์การหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพลสำคัญต่อการเมือง การปกครอง และผู้นำสภาพแรงงานเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อบทบาทหรือการแสดงออกของสภาพแรงงาน ซึ่งผู้นำสภาพแรงงานก็คือ มนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งซึ่งจะมีพฤติกรรมต่อสิ่งใดอย่างไรนั้น ก็ย่อมจะขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย เช่น สภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวความคิดความเชื่อทัศนคติต่อสิ่งนั้น บุคคลิกภาพประจำตัว ฯลฯ

"ทัศนคติ" เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ก็ไม่ใช่ว่าเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมนั้นเสียทั้งหมด บางครั้งแม้บุคคลจะมีทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่ก็อาจจะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมออกมาตามทัศนคติที่เขาได้ ทั้งนี้อาจมีบางสิ่งบางอย่างบดบังไว้ เช่น ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา แม้บางครั้งความเห็นหรือทัศนคติของผู้ใต้บังคับบัญชาอาจจะไม่สอดคล้องกับผู้บังคับบัญชา แต่ก็ไม่กล้าขัดเพราะเกรงจะมีผลเสียต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้บังคับบัญชาจึงเป็นปฏิบัติไปตามความพอใจของผู้บังคับบัญชาเป็นต้น

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทัศนคติก็ยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อใดที่มนุษย์มีอิสระจากความกดดันต่าง ๆ เขาก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาตามทัศนคติที่เขาได้อยู่ ดังนั้น เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำสภาพแรงงานก็เช่นกัน ทัศนคติที่ผู้นำสภาพแรงงานที่มีต่อแนวความคิด ทฤษฎี ตลอดจนลักษณะของระบบการเมืองการปกครองจึงย่อมมีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังมีบุคลิกภาพส่วนบุคคล

ของผู้นำสหภาพแรงงานก็ย่อมมีอิทธิพลไม่น้อย ฉะนั้นจึงนำเอาลักษณะของ
ประชาธิปไตยและอำนาจนิยมมาจำแนกเพื่อสร้างมาตรวัดทัศนคติของผู้นำ
สหภาพแรงงาน ตามมาตรวัดทัศนคติที่กำหนดในบทที่ ๑ และพร้อมกันนั้นก็
ศึกษาถึงบุคคลิกภาพของผู้นำสหภาพแรงงานไปด้วยพร้อม ๆ กัน